

KÉP A RÉGI PÁRISBÓL.

Páris, április 23.

□ A Bibliothèque Nationale a napokban egy érdekes kis kiállítást rendezett ezen a címen: Paris au XVIIe siècle. Néhány száz olajkép, metszet, térkép croquis az egész, megkopva, elsárgulva, időtől, egértől megcsönkítva — de amely világosabban beszél mégis mint akárhány bőszavú krónika. Ha figyelmesen tanulmányozni kezdjük ezeket az apró csecsebecsüket, korhű képeket, beszédes rajzokat s groteszk gravure-öket, elénk varázslódik az egész XVII.-ik századbéli Páris, minden fényével s árnyával, minden költészétével s vonzó romantikájával. Eléünk áll ennek a pompás városnak egyik legérdekesebb korszaka IV. Henrikkel, a Régence-szal, XIII. Lajossal, Richelieuvel, XIV. Lajossal, Turenne-vel, Retz kardinálissal, Madame de Sevignével, Colbert-rel, Racine-val s Molière-vel az előtérben; fényes, csillogó palotáival s szűk, sötét utcáival, biborba, bársonyba öltözött seigneurjeivel s rongyokba burkolt, fegyveres rablóival a háttérbe.

□ Egyik legérdekesebb tárgya a kiállításnak az a kép, amely az akkori Párist mutatja be egész terjedelmében a mai Panthéon hegyéről nézve.

□ Az alattunk elterülő panorama egy óriási vörös mezőt tár elénk (a háztetők mind vörösek voltak annak idején) szeszélyesen átszeldelve girbe-görbe vonalakkal — az utcákkal s itt-ott nagyobb sárga és zöldes foltokkal tarkítva — a királyi palotákkal s kertekkel, templomokkal s nagyúri rezidenciákkal.

□ Az akkori Páris keletről nyugatra, a Bastilletől a Place de la Concorde-ig nyúlott s északról délre a mai nagy boulevardok s a Luxembourg képezték a határt. Ebből a hatalmas térségből kiemelendőbb pontok voltak: a Louvre, a Tour de Nesle, a Place Royale, a balpart számos kolostora, a Luxembourg s végül a Cité a Notre Dame-mal a Palais Justice-vel.

□ A Louvre, mint királyi palota, ötszáz évi építkezés után ebben az időben éri el fényének tetőpontját. XIV. Lajos fejezi be a szakadatlan építkezések

első korszakát; igaz ugyan, hogy csak azért, hogy mikorra elkészült a nagyszerű palota, elmenjen lakni — Versaillesba.

□ A XVII.-ik században Páris, nem mint most, nyugat felé, hanem ellenkezőleg, keletfelé fejlődött s a városnak a legelőkelőbb része a mostani munkásnegyed volt a Bastille körül. Ennek a chic quartier-nek központja a Place Royale, egy óriás tömbjét egy-stilben épült s egyetlen háznak tetsző palotasor körítette. A legkimagaslóbb személyiségek lakták vidékét: itt írta Cornestle pompás tragédiáit, itt szötte a Grande Mademoiselle forradalmakat támasztó intrikáit, itt húzódott meg a vieux chat Richelieu pillanatnyi kegyvesztései idején s innen küldte szét páratlan episztoláit Madame de Sévigné. — A téren hercegek kocsijai dübörögtek, hatalmas, vasalt-szegelt kerekeikkel s a paloták íves árkádjai alatt ékszerkereskedők, selyem- és biborárosok, fegyverkovácsok, ereklye- és régiségkufárok rakták ki az öt világrészből összehordott csillogó, drága portékáikat. Ma a megkopott házakat durvakezű munkások lakják, a kihalt, fűlepte téren néhány labdázó, vézna gyerek futkos s düledező árkádok alatt mézet, cukrot áruló olasz lazzaroni ödöng.

□ Az akkori Páris legrégebbi része a Cité, a Szajna szigete volt, a Palais de Justice-szel. Ez az érdekes palota, mely ma s mint valami középkori várkastély emelkedik ki a Szajna hullámaiból, kezdetben királyi rezidenciaképen szerepelt. Magasban foglalta a Sainte Chappelle-t, amelyben a kereszténység legbecsesebb reliquiái voltak felhalmozva: a vérrel áztatott töviskoszorú, a valódi keresztfa, a római katona lándzsája, amellyel Krisztus oldalát átdöfte, az ecetes spongya, a vörös talár, s még számos nagybecsű és autentikusnak ítélt ereklye, amelyeknek beszerzése három millió frankba került Szent Lajosnak, az akkori pénzszámítás szerint.

□ A Palais de Justice szomszédságában állott IV.

Henrik egyik legnagyobb alkotása a Pont Neuf — Páris akkori csodája. Alig hogy elkészült ez a most már szerénynek tetsző hid, egyszerre a város legnagyobb nevezetessége s legkedveltebb attrakciója lett. Ez volt az előkelők rendez-vous helye, a tétlenek sétatere, a katonák kaszinója, a szép leányok eldorádója, a spadaszinek vására, a kalandkereső aranyifjúság harcmezeje — s a zsebtolvajok s utonállók leggyümölcsözőbb működési köre. Egyben valóságos könyvtár, amennyiben a hid két oldalát egész hosszában a könyvárusok ládái foglalták el, árulgatva Cicerot, Horáciust, Corneille-t, Molière-t, imakönyvet s galáns verseket, szattyánbőrbe kötött súlyos fólián-sokat s kelendő, sikamlós karrikaturákat.

□ A legérdekesebb és legtipikusabb vonását a XVII.-ik századnak a kereskedelem lebonyolításában találjuk meg. Az adás-vevés legegyszerűbb s egyben legelterjedtebb módja a nyílt utcán folyt le. A kereskedők taligákon tolták egész üzletüket és éktelen kiabálással csalogatták a vevőket. Ebben az eljárásban a kiabálás volt a legfontosabb s míg a bolttal rendelkező Shyloc-ok is úgy oldották meg a cégtábla s a reklám kérdését, hogy kiálltak a boltajtóba s tele tüdővel kiabálva hívták fel a járókelők figyelmét árújuk kitűnőségére.

□ A régi metszetek tanúsága szerint az összes iparsztriatkat ilyen módon kultiválták, kezdve a halott-jelentők kiállításaitól: „Imádkozzatok Dupont mester

lelkiüdvéért“, a borkinálók csábos énekéig: „Itt az édes bordeauxi, a gyöngyöző limonse-i, a pezsgő champagne-i, itt van, méressetek“. Hosszú sorban vonultak fel, éktelen rikácsolással, a hepe-hupás úton, a különböző kufárok, a vízfordók, az ecet-szállítók, a képkereskedők, a faárusok, a cipőfoltozók, a vargák, az ujságárusok, a patkányirtók, a csodagyűrű s amulettkereskedők, a zöldséges kofák, a büzlő halászok, az élelmes szalagárusok, a szentkép-festők s a hamisgyöngy halászok, kórusba zengve: „Ne vegyetek az én árúmból; nagyon drága; nem akarok eladni“, a botfaragók, így kínálva faragott fűzfafütykőseiket: „Poroljátok ki köntöstöket; verjétek el feleségeiteket.“ . . .

□ Ezek a jótorkú kereskedők reggeli négy órától töltötték be lármájukkal az akkori Páris zengő, sötét sikátorát s ha ehhez hozzátesszük még a városi dobosokat, a rendelethirdetőket, az utcai prédikátorokat, a részeg, danoló hazafiakat, a trombitás, kürtös nagyúri halárokat, a flótás utcai énekeseket, a litániai processziókat — teljes fogalmunk lesz az akkori Páris hangos és mozgalmas utcáinak képéről.

□ Napnyugtával egyszeribe kihalt. Mindenki igyekezett hazatakarodni s bezárkózni házába, mielőtt még a sötétség s az utonállók órája beáll. A kanyargós és keskeny utcákat sötétség borította el s csak itt-ott ödögött egy-egy fáklyás városi hajdú — az ellopott lámpák helyén.

HAVAS ZOLTÁN.

